

2. Вестов Ф. А., Фаст О. Ф. Отдельные аспекты реализации принципа справедливости в публичном и частном праве/ Основы экономики, управления и права. 2020. № 4 (23). С. 35-39.
3. Малый А. Ф. Общественный контроль как институт непосредственной демократии / Система конституционного права современной России: ценности, принципы, институты и нормы: материалы XI Международного Конституционного Форума, посвященного 110-летию Саратовского государственного университета имени Н. Г. Чернышевского (10-12 декабря 2019 г., Саратов). Части 1 и 2 : сборник научных статей. Саратов : Издательство "Саратовский источник", 2020. С. 140 – 144.
4. Малый А. Ф. Общественный контроль как правовой институт В сб. : Взаимодействие власти, бизнеса и общества в осуществлении общественного контроля. Материалы XII Международной научно-практической конференции, посвященной 110-летию Саратовского государственного университета. 2019. С. 152-156.
5. Чукаев Т. О. Государство и гражданское общество: механизмы взаимодействия. История, теория, практика российского права. 2019. № 12. С. 187-192.
6. Шошин С. В. Трансформации суверенитета в условиях глобальных изменений общественной жизни. В сб. : “Трансформация права и правоохранительной деятельности в условиях развития цифровых технологий в России, странах СНГ и Европейского Союза: проблемы законодательства и социальной эффективности: материалы VII Международной научно-практической конференции преподавателей, практических сотрудников, студентов, магистрантов, аспирантов, посвященной 110-летию Саратовского национального исследовательского государственного университета им. Н. Г. Чернышевского. Саратов: Издательство "Саратовский источник", 2020. С. 172-176.
7. Яхонтов В. И., Неверов А. Я. Конституционно-правовые основы формирования гражданского общества в Российской Федерации. /Социум и власть. 2017. № 5 (67). С. 106-109.

## ПРАВАВАЯ РЭЧАІСНАСЦЬ І ПРАВАВАЯ РЭАЛЬНАСЦЬ: МЕТАДАЛАГІЧНЫЯ ПЫТАННІ СУАДНОСІН

**І. Л. Вершок**

*дацэнт кафедры тэорыі і гісторыі дзяржавы і права юрыдычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт,  
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, вул. Ленінградская, 8, 220030, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,  
viarshok\_irina@mail.ru*

У артыкуле разглядаюцца анталогічныя пытанні права. Для іх вырашэння ўводзяцца два новыя тэрміны: «прававая рэчаіснасць» і «прававая рэальнасць». Вывучаюцца генетычныя адрозненні феноменаў, якія вызначаюцца ў якасці прававой рэчаіснасці і прававой рэальнасці і іх суадносіны. Атрыманыя высновы могуць выкарыстоўвацца для крытычных даследаванняў розных галін права, і для распрацоўкі прапаноў па ўдасканаленні заканадаўства.

**Ключавыя словы:** прававая рэальнасць; прававая рэчаіснасць; прававая свядомасць.

## LEGAL REALITY AND LEGAL VALIDITY: METHODOLOGICAL ISSUES OF COMPARISON

**I. L. Vershok**

*Associate Professor of the Department of Theory and History of State and Law of the Law Faculty of the Belarusian State University, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,  
Belarusian State University, 8, Leningradskaya Str., 220030, Minsk, Republic of Belarus  
viarshok\_irina@mail.ru*

The article deals with ontological issues of law. To solve them, two new terms are introduced: «legal reality» and «legal validity». The genetic differences of the phenomena designated as legal reality and legal validity are studied.

Correlation of legal reality and legal validity is studied. The findings can be used for research in brunch legal sciences and for the development of proposals for improving legislation.

**Keywords:** legal reality; legal validity; legal consciousness.

Метадалагічныя пытанні вывучэння прававой рэальнасці, якія ўзнікаюць на фундаментальным узроўні, разглядаюцца пераважна без глыбокага даследавання таго, што ўяўляе сабой непасрэдна прадмет пазнання, то бок, сама прававая рэальнасць. Разам ці замест тэрміна «прававая рэальнасць» выкарыстоўваюцца характарыстыкі права, прававога жыцця, прававой мапы свету, прававой сям’і ці прававой сістэмы. Названыя тэрміны не маюць адназначнай інтэрпрэтацыі, невядомыя прасторавыя і часавыя межы тых феноменаў, з’яў і працэсаў, якія яны вызначаюць, ігнаруецца тое, што такія феномены нярэдка з’яўляюцца колькасна і якасна неаднароднымі.

У выніку ў навуковы абарот уведзяцца тэрміны без вызначэння іх дакладных межаў, прадмет вывучэння агульнай тэорыі права непамерна пашыраецца і перастае цалкам адпавядаць рэальным з’явам. Адпаведна пытанні метадалогіі агульнай тэорыі права атрымліваюць мета-навуковую, а не юрыдычную прыналежнасць, увасабляюць філасофскі светапогляд, хоць і арганізаваны ў рацыянальную форму, але не забяспечваюць дакладнасць ведаў пра прадмет [1, с. 5-9].

Адным з найбольш нявывучаных бакоў праяўлення анталогіі права з’яўляецца рэчаіснасць і рэальнасць права, якія характэрызуюць спецыфічныя прыкметы кагнітыўных працэсаў чалавека, непасрэдна ці ўскосна прыцягнутага да іх канструявання. Пры гэтым метадалагічна не ўяўляецца правільным разглядаць прававую рэчаіснасць як іманентную частку сацыяльнай рэчаіснасці, сцвярджаючы, што прававая рэальнасць існуе разам з фізічнай, псіхічнай, сацыяльнай, культурнай. Гэта прыводзіць да падмены найбольш важных анталагічных прыкмет права толькі асобнымі некаторымі яго праявамі звонку.

На самай справе права існуе яшчэ і ў відавочнасцях, што не маюць прадметнага быцця [2, с. 23-24]. А вось дыферэнцыяцыя паміж рэчаіснасцю і рэальнасцю права на наш погляд мае вельмі высокі эўрыстычны патэнцыял. У розных неправавых адносінах адрозненне рэчаіснасці ад рэальнасці не мае прынцыповага значэння – чалавек не жадае і не павінны задумвацца пра тое, наколькі ўсе тое, што адбываецца з ім, рэальна ці сапраўдна. Іншая справа адбываецца ў прававым існаванні.

Так, яшчэ савецкімі навукоўцамі была праведзена мяжа паміж рознымі праявамі прававога жыцця чалавека, што, на жаль, не было развіта ў далейшых распрацоўках на конт дыферэнцыяцыі прававой рэчаіснасці і прававой рэальнасці.

У прыватнасці, Ю. У. Кудраўцавым даказвалася, што сацыяльная рэчаіснасць, фактычны парадак рэчаў і права – гэта незалежныя адна ад адной крыніцы інфармацыі, але з пункту гледжання ўздзеяння на свядомасць і паводзіны людзей размяжоўваць іх не варта.

Згаджаючыся з гэтай устаноўкай, звернем увагу на тое, што сучасная навука ўжо больш глыбінна разглядае функцыянальныя асаблівасці свядомасці: зараз свядомасць вывучаецца не столькі як вынік знешняга ўздзеяння навакольнага асяроддзя, яго адлюстраванне, а больш як працэс, які актыўна трансфармуе свет вакол чалавека. Але ж Ю. У. Кудраўцаў цалкам справядліва кажа, што «реальная действительность», якая ўжо даўно ўрэгуляваная правам, доўгатэрмінова ўздзейнічае на малазнамага з правам чалавека, амаль заўсёды здаецца яму фактычным, а не прававым парадкам. Таму дзеянні чалавека ўспрымаюцца ім у якасці «сваіх», асабістых, незалежна ад права, хоць на самай справе яны ў значнай меры дэтэрмініраваны тым парадкам рэчаў, які створаны правам.

Прыведзенае далей цікавае сацыялагічнае даследаванне захоўвае актуальнасць і рэпрэзентатывнасць і ў наш час. Згодна з яго вынікамі, разуменне права звычайнымі грамадзянамі, якое было прадэманстравана ў выніку анкетныхпытанняў, праяўляецца

ў асноўным толькі ў канфліктных абставінах, пры «сутыкненні з законам», а не ў рэгуляванні большасці грамадскіх адносін у іх паўсядзённым жыцці [3, с. 21].

Такім чынам, пад тэрмінам «рэчаіснасць права» правільна разумець такое паўсядзённае жыццё людзей, іх адносіны, якія не рэфлексуюцца як уласна юрыдычныя. Іх удзельнікі сваёй кагнітыўна арганізаванай дзейнасцю канструююць адпаведныя грамадскія адносіны, каб было магчыма рэалізаваць уласныя патрэбы і інтарэсы. Тыпізацыя найбольш рацыянальных варыянтаў паводзін і іх далейшая трансфармацыя ў звычай з'яўляецца базісам для нармавання прававой рэчаіснасці. Чалавек, які жыве ў ёй, знаходзіцца «ў норме».

Недахопы тыпізацыі, збоі пры нармаванні прававой рэчаіснасці робяць неабходным пераход да прававой рэальнасці. Адбываецца максімальна магчымая тыпізацыя, калі чалавек пераўтвараецца ў суб'екта, які прымае ўдзел у грамадзянскіх адносінах дзеля аб'екта. Рэалізацыя патрэб і інтарэсаў трансфармуецца ў выкананне абавязкаў і карыстанне правамі. Тыпізацыя мае найбольшую ступень фармалізацыі і ўвасабляецца ў працэсуальныя формы.

Пераход ад прававой рэчаіснасці да прававой рэальнасці звязаны з адпаведным пераходам прававой свядомасці чалавека ад яго паўсядзённага жыцця, якое не патрабуе пастаяннай рэфлексіі і верыфікацыі, да юрыдычнай свядомасці. Прававая рэальнасць павінна падвяргацца праверцы на яе валіднасць, юрыдычную моц. Функцыянальныя параметры прававой свядомасці пры канструяванні прававой рэчаіснасці накіраваны на адаптацыю чалавека да навакольнага асяроддзя, а пры канструяванні прававой рэальнасці – на рэалізацыю прававога статусу суб'екта.

Цікава, што аналагічным чынам адрозненне прававой рэчаіснасці ад прававой рэальнасці адбывалася і ў айчынай літаратуры па гісторыі дзяржавы і права Беларусі. У прыватнасці, найвыдатнейшы заснавальнік канцэпцыі дзяржавы і права Беларусі Я. А. Юхо пісаў пра фармальнае раўнапраўе свабодных грамадзян, усталяванае нормамі звычайнага права (прававая рэальнасць – *І. Вяршок*), але пры гэтым адзначаў, што «ў практычным жыцці (прававой рэчаіснасці – *І. Вяршок*) буйныя землеўласнікі дабіваліся для сабе пераваг у частцы заняцця пасад і ў прысваенні сябе некаторых даходаў» [4, с. 67]. Ці, напрыклад, ім было адзначана тое, што згодна са Статутамі ВКЛ працэсуальнае права было вельмі распрацаваным (дасканалая прававая рэальнасць), але на самай справе (у прававой рэчаіснасці) выканаць судовое рашэнне супраць буйнога феодала было зусім немагчыма – «ён аказваў супраціўленне, зачыніўшыся ў сваім маентку або замку» [4, с. 126].

Такім чынам, дыферэнцыяцыя прававой рэчаіснасці, абгрунтаваная ў дадзеным артыкуле, не толькі элімінуе існуючыя прабелы гістарычных і тэарэтычных ведаў пра генэзіс і анталогію права. Яна яшчэ карысна для практыкі. Напрыклад, прававую рэчаіснасць трэба адрозніваць ад прававой рэальнасці ў практыцы праватворчасці.

Магчымыя два варыянты такой дыферэнцыяцыі. Першы – калі прававая рэчаіснасць папярэднічае прававой рэальнасці, заканадаўца ідзе па шляху другаснай праватворчасці, вывучае ўжо існуючае нармаванне грамадскіх адносін. У беларускай прававой сістэме так узаемадзейнічаюць рэчаіснасць і рэальнасць права ў пракце Закона Рэспублікі Беларусь «О волонтерской деятельности», які з 6 па 20 лістапада 2020 года праходзіў грамадскае абмеркаванне [5].

У сваю чаргу, прававая рэальнасць можа быць першаснай у адносінах да рэчаіснасці, калі ўтвараюцца новыя, уласна юрыдычныя адносіны. Напрыклад, першаснай прававой рэальнасцю можна ахарактарызаваць некаторыя нормы апераджальнага прававога рэгулявання, замацаваныя ў Дэкрэце Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 8 ад 21 снежня 2017 г. «О развитии цифровой экономики».

У правапрымяняльнай практыцы працэдуры медыяцыі, міравога пагаднення існуюць у прававой рэчаіснасці, а судовы працэс – гэта факт прававой рэальнасці.

Узровень тыпізацыі, функцыянальныя параметры прававой свядомасці ў іх адрозніваюцца, што павінна стаць прадметам далейшых даследаванняў.

#### **Бібліяграфічныя спасылкі**

1. Матарас, В. Н. Проблема методологии в теории государства / В. Н. Матарас // Право. бу. 2017. № 4 (48). С. 5-9.
2. Честнов, И. Л., Максимов, С. И., Ульмер-Байтеева М. В. Постклассическая онтология права / И. Л. Честнов, С. И. Максимов, М. В. Ульмер-Байтеева. Санкт-Петербург: Алетей, 2016. 688 с.
3. Кудрявцев, Ю. В. Нормы права как социальная информация / Ю. В. Кудрявцев. – Москва: Юридическая литература, 1981. 144 с.
4. Юхо, Я. А. Кароткі нарыс гісторыі дзяржавы і права Беларусі / Я. А. Юхо. Мінск: Універсітэцкае, 1992. 270 с.
5. Обсуждение проектов нормативных правовых актов [Электронный ресурс] / Правовой форум Беларуси. – Режим доступа : <https://forumpravo.by/forums/npa.aspx?forum=15&topic=15851>. Дата доступа 01. 02. 2021.

### **ГОСУДАРСТВЕННО-КОНФЕССИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ, ИХ ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ**

**С. С. Давыденко**

*доцент кафедры права и социальных наук Гомельского филиала образовательного учреждения Федерации профсоюзов Беларуси «Международный университет МИТСО», кандидат педагогических наук, доцент,  
Гомельского филиала образовательного учреждения Федерации профсоюзов Беларуси «Международный университет МИТСО», пр. Октября, 46а, 246029, г. Гомель, Республика Беларусь,  
dss\_47@mail.ru*

Тема взаимоотношений государства и религиозных конфессий, их правовое регулирование весьма актуальна. Ретроспективный взгляд на их взаимодействие даст возможность более объективно проанализировать современную ситуацию и в Республике Беларусь. Рассматривается также взаимодействие государственной власти и религиозных организаций, нормативно-правовая база, на основе которой осуществляется внутренняя политика, правовые механизмы регулирования государственно-конфессиональных отношений в системе государственной власти.

**Ключевые слова:** политика; религия; правовое регулирование.

### **STATE-CONFESSIONAL RELATIONS AND THEIR LEGAL REGULATION IN THE REPUBLIC OF BELARUS**

**S. S. Davydenko**

*Associate Professor of the Department of Law and Social Sciences of the Gomel branch of the educational institution of the Federation of Trade Unions of Belarus "International University MITSO", Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,  
Gomel branch of the educational institution of the Federation of Trade Unions of Belarus "International University MITSO", 46a, Oktyabrya Av., 246029, Homel, Republic of Belarus,  
dss\_47@mail.ru*

Nowadays the topic of the relationship between the state and religious organizations, as well as their legal regulation remains very relevant. The article gives a retrospective view on the relations between the state and the church, as well as a modern analysis of these relationships. The mechanisms of interaction of the state with religious associations are explained. The legal status of the church in the system of the state power is examined. The characteristic of the normative legal acts is given, on the basis of which the internal policy of the Belarusian state is built in relation to religious organizations.